

байланысты емес басқа да қызмет түрлерін жүзеге асыруының нәтижесі болып табылады. Алайда олардың банк қызметіндегі рөлін бағаламауға болмайды.

Әдебиеттер

1. Банковское дело: стратегическое руководство под ред. Платонова В. и Хиггинса М. М.: Консалтбанкир, 2008.
2. Деньги, кредит, банки. Лаврушин О.И. электронный учебник. Режим доступа: <http://uchebnik-online.com>
3. Финансы, денежное обращение и кредит: учебник / под ред. Л.И. Юзвович, М.С. Марамыгина, Е.Г. Князевой.— Екатеринбург : Изд-во Урал. федер. ун-та, 2019.— 355 с.— ISBN 978-5-7996-2692-1.
4. Л.М. Сембиева Денежно-кредитное регулирование экономики – Учебное пособие – 2 том, Алматы, 2018. – 320 с.
5. Ж.М. Сейсенбаева, Н.Т. Кальбаева, С.Т. Сейтбекова Экономиканы ақша несиелік реттеу – Оқу құралы – Караганда, 2019. – 280 б.

Қайыржанов А.М., 3 курс (Қарағанды Бөкетов университеті)
Әбжан Қ., 3 курс (ЕНУ им. Л.Гумилева)
Ғылыми жетекші – э.ғ.д., профессор Искакова З.Д.

КОММЕРЦИЯЛҚ БАНКТИҢ НЕСИЕЛІК ПОРТФЕЛІНІҢ САПАСЫН БАҒАЛАУ ӘДІСТЕРІ

Несиелік портфель - бұл белгілі бір күнге коммерциялық банктің балансы бойынша несиелік қарыздың қалдығы. Экономикалық әдебиеттерде несиелік портфельді банктің белгілі бір белгілері негізінде жіктелген несиелер бойынша талаптарының жиынтығы ретінде анықталады. Шетелдік және отандық тәжірибеде қолданылатын осындай өлшемдердің бірі несиелік тәуекел дәрежесі болып табылады. Осы белгі бойынша несиелік портфельдің сапасы анықталады. Несиелік портфельдің сапасын талдау және бағалау банк менеджерлеріне оның несиелік операцияларын басқаруға мүмкіндік береді [8].

Несиелік портфельді басқарудың бірнеше кезеңдері бар:

- жеке несиенің сапасын бағалау белгілерін таңдау;
- тәуекел пайызын көрсете отырып негізгі несиелік топтарын анықтау;
- таңдалған белгілерге сүйене отырып, банк берген әрбір несиені бағалау, яғни оны тиісті топқа жатқызу;
- жіктелген несиелер бойынша несиелік портфельдің құрылымын анықтау;
- жалпы несиелік портфельдің сапасын бағалау;
- динамикадағы несиелік портфель құрылымының өзгеруіне әсер ететін факторларды талдау;
- банк несиелік портфельінің жиынтық тәуекеліне сәйкес резервтік қордың сомасын айқындау;
- несиелік портфельінің сапасын жақсарту бойынша шаралар әзірлеу.

Банктің несиелік портфельін басқарудағы негізгі мәселе - жеке несиенің сапасын бағалау белгілерін таңдау.

Шет елдердің нарықтық экономикасында несиелік қатынастар дамыған сайын несиелік сапасын бағалау белгілерінің ауқымы да кеңейді. Қазіргі уақытта ол 10-нан астам кезеңді қамтиды. Олардың негізгілерінің қатарына мыналар жатады: несиенің мақсаты мен түрі; оның мөлшері, мерзімі және өтеу тәртібі; клиенттің несиелік қабілеттілік дәрежесі, оның салалық тиесілігі және меншік нысаны; қарыз алушының банкпен қарым-қатынасының сипаты; ол туралы банктің хабардар болу дәрежесі; несиенің қайтарылуын қамтамасыз ету көлемі мен саны [9].

Қазақстанда несиелер сапасын бағалау белгілерінің саны әзірге шектеулі. Қазақстан Республикасы Ұлттық банкі тағайындаған ұсыныстарға сүйене отырып, қазіргі уақытта екі негізгі белгі қолданылады: несиелерді қайтарудың қамтамасыз етілу дәрежесі және бұрын берілген несиелерді өтеумен нақты жағдайы [2]. Олар несиелік портфельді басқарудың бірінші кезеңінің мазмұнына сәйкес келеді. Көрсетілген белгілерді ескере отырып, Қазақстан Республикасы Ұлттық банкі банктің резервтік қорына аударымдардың сараланған деңгейі бар несиелердің 3 тобын бөлуді ұсынады, бұл несиелік портфельді басқарудың екінші кезеңінің мазмұнына сәйкес келеді [2]. «Коммерциялық банктерде несиелер бойынша ықтимал шығындарға резерв құру және пайдалану және өндіріп алу үшін үмітсіз және шындыққа жанаспайтын деп танылған берешекті есептен шығару регламентіне» сәйкес тәуекелдің 1 тобына («стандартты несиелер») мыналар жатады:

1. жеңілдікті ағымдағы несиелер мен инсайдерлерге берілетін ағымдағы несиелерден басқа, мерзімі өткен сыйақы төлеу қарызы болмаған кезде қамтамасыз етілуіне қарамастан ағымдағы несиелер;

2. қамтамасыз етілген несиелер: пайыздарды төлеу бойынша мерзімі өткен берешегі 30 күнді қоса алғанда дейін болған кезде ағымдағы; негізгі борыш бойынша мерзімі өткен берешегі 30 күнді қоса алғанда дейін болған кезде; шарт талаптары өзгермей 1 рет қайта ресімделген, шарт талаптары өзгертіле отырып 1 рет қайта ресімделген. Несиелердің осы тобы бойынша резерв құрылмауы мүмкін.

2 топқа («күмәнді несиелер») мыналар жатады:

1. қамтамасыз етілген несиелер: 31-ден 180 күнді қоса алғанда пайыздарды төлеу бойынша мерзімі өткен берешек болған кезде ағымдағы; негізгі борыш бойынша мерзімі өткен берешек 31-ден 180 күнді қоса алғанда болған кезде; шарт талаптары өзгерген кезде 2 рет қайта ресімделген; шарт талаптары өзгергеніне қарамастан 2 реттен артық қайта ресімделген;

2. жеткіліксіз қамтамасыз етілген несиелер: 6-дан 30 күнді қоса алғанда пайыздарды төлеу бойынша мерзімі өткен берешек болған кезде ағымдағы; негізгі борыш бойынша мерзімі өткен берешек 6-дан 30 күнді қоса алғанда болған кезде; шарт талаптарын өзгертпей 2 рет қайта ресімделген; шарт талаптарын өзгерте отырып 1 рет қайта ресімделген;

3. қамтамасыз етілмеген несиелер: пайыздарды төлеу бойынша мерзімі өткен берешек 5 күнге дейін қоса алғанда болған кезде ағымдағы; негізгі борыш бойынша мерзімі өткен берешек 5 күнге дейін қоса алғанда болған кезде; шарт талаптарын өзгертпей 1 рет қайта ресімделген;

4. негізгі қарыз бойынша мерзімі өткен берешек немесе 5 күнге дейін пайыздар болған кезде инсайдерлерге жеңілдікті несиелер мен несиелер. Несиелердің осы тобы бойынша берілген несиелер мөлшерінің кемінде 50% мөлшерінде несиелік тәуекелден ықтимал шығындарға резерв құрылады.

3 топқа («үмітсіз несиелер») мыналар жатады: қамтамасыз етілген несиелер: 180 күннен астам пайыз төлеу бойынша мерзімі өткен берешек болған кезде ағымдағы; негізгі борыш бойынша мерзімі өткен берешек 180 күннен астам болған кезде ағымдағы; қамтамасыз етілмеген несиелер: 30 күннен астам пайыз төлеу бойынша мерзімі өткен берешек болған кезде ағымдағы; негізгі борыш бойынша мерзімі өткен берешек болған кезде 30 күннен артық; шарт талаптары өзгерген кезде 2 рет қайта ресімделді; шарт талаптары өзгергеніне қарамастан 2 реттен артық қайта ресімделді.

Несиелердің осы тобы бойынша берілген несиелер мөлшерінің кемінде 100% - ы мөлшерінде несиелік тәуекелден болуы мүмкін шығындар үшін резерв құрылады [1].

Банктерге берілген және баланста тоқсандық күндерге есептелген нақты несиелерді тиісті топтарға жатқызу несиелік портфельді басқарудың үшінші кезеңінің мазмұнын құрайды.

Әдебиеттер

1. Банковское дело: стратегическое руководство под ред. Платонова В. и Хиггинса М. М.: Консалтбанкир, 2008.

2. Деньги, кредит, банки. Лаврушин О.И. электронный учебник. Режим доступа: <http://uchebnik-online.com>
3. Финансы, денежное обращение и кредит: учебник / под ред. Л.И. Юзвович, М.С. Марамыгина, Е.Г. Князевой.— Екатеринбург : Изд-во Урал. федер. ун-та, 2019.— 355 с.— ISBN 978-5-7996-2692-1.
4. Л.М. Сембиева Денежно-кредитное регулирование экономики – Учебное пособие – 2 том, Алматы, 2018. – 320 с.
5. Ж.М. Сейсенбаева, Н.Т. Кальбаева, С.Т. Сейтбекова Экономиканы ақша несиелік реттеу – Оқу құралы – Караганда, 2019. – 280 б.

Малышев А.С., магистрант 2 курса (Карагандинский университет Букетова)
Научный руководитель – к.э.н., профессор Курманалина А.К.

ПРИОРИТЕТЫ ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ ФИНАНСОВО-КРЕДИТНОГО СЕКТОРА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

В Казахстане продолжается работа над созданием Концепции развития финансового сектора до 2030 года. Концепция предусматривает переход от антикризисного регулирования к устойчивому развитию финансового рынка с соблюдением следующих пяти принципов:

- обеспечение положительного эффекта от развития финансового сектора на экономический рост;
- создание условий для развития финансовых технологий и внедрения инновационных продуктов и услуг;
- поддержание финансовой стабильности, ориентированное на обеспечение устойчивости и непрерывности деятельности финансовых институтов;
- развитие конкуренции и создание равных условий деятельности для всех финансовых организаций;
- повышение финансовой инклюзии и предоставление равных условий доступа к финансовым продуктам и услугам для всех потребителей [1].

Дальнейшее развитие финансово-кредитного сектора в Республике Казахстан играет решающую роль в обеспечении стабильного экономического роста и устойчивости страны. В условиях быстро меняющегося мирового экономического ландшафта и стремительного развития технологий необходимо определить приоритеты, которые помогут сектору эффективно адаптироваться и продолжать свое развитие. Рассмотрим несколько ключевых приоритетов для дальнейшего развития финансово-кредитного сектора в Республике Казахстан.

Внедрение современных цифровых технологий и инновационных подходов является первостепенной задачей для дальнейшего развития финансово-кредитного сектора. Это включает в себя развитие цифровых платежных систем, внедрение блокчейн-технологий для обеспечения безопасности транзакций, разработку онлайн-банкинга и мобильных приложений для удобства клиентов. Отдельно стоит выделить онлайн-банкинг в Республике Казахстан, которые стали неотъемлемой частью всей финансовой системы страны. По итогам первого полугодия 2023 года количество активных пользователей онлайн-сервисов банков перевалило за 22 миллиона.

В целом по стране количество всевозможных операций, совершенных посредством онлайн-банкинга, продолжает расти. Это говорит об удобстве и востребованности такого рода перехода в онлайн. Цифровизация банковских и финансовых услуг стала неотъемлемой частью развития экономики. Так, к примеру, наиболее востребованным способом совершения безналичных операций у населения является интернет- и мобильный банкинг. Из десяти безналичных операций восемь проводится онлайн.